

I. TEÓRIA FINANCIÍ

- finančná veda – významná súčasť spoločenských vied
- predmet „Financie a mena“ – úvodný predmet do problematiky finančnej vedy
- finančné prostriedky – peňažné prostriedky, CP, úvery, dotácie, dane, clo,...
- mena – peniaze štátu

Peniaze v NH sa prejavujú v podobe:

- 1) Peňažné zásoby (reálne peniaze hotovostné a na účtoch – ekonomické subjekty + NH ako celku)
- 2) peňažných operácií (kvantitatívna a kvalitatívna zmena peňažnej zásoby)
 - a) finančné operácie (zmena peňažnej zásoby ekonomických subjektov – platobné transformačné a emisné) tvoria obsahovú náplň pojmu financie
 - b) menové operácie (zmena peňažnej zásoby NH – transformačné a emisné) tvoria obsahovú náplň pojmu mena.

DRUHY PEŇAŽNÝCH OPERÁCIÍ V NH

- 1) Platobné operácie – kvantitatívna zmena peňažnej zásoby ekonomického subjektu (peňažné platby)
- 2) Transformačné operácie – kvalitatívna zmena peňažnej zásoby ekonomického subjektu a NH (hotovostná a bezhotovostná, domáca a zahraničná mena)
- 3) Emisné peňažné operácie – kvantitatívna zmena peňažnej zásoby ekonomických subjektov,...

PLATOBNÉ PEŇAŽNÉ OPERÁCIE

z hľadiska ekonomickej podstaty majú nasledovné členenie:

- 1) fiškálne – zmena zásoby, obligatórny charakter (dane, clo, poplatky)
- 2) kreditné – dočasná zmena peňažnej zásoby
- 3) asekuračné – poisťovacie peňažné operácie. Majú obligatórny alebo fakultatívny charakter.
- 4) sekuritné – nákup a predaj emitovaných CP, resp. emitovanie nových CP
- 5) dôchodkové – výplata pracovných, sociálnych a kapitálových dôchodkov. Ide o peňažný príjem pracovného, sociálneho a kapitálového charakteru
- 6) tovarovo – peňažné operácie, podstata – ekvivalentná výmena peňazí za tovar a služby (podnikové financie)

DRUHY PEŇAŽNÉHO OBRATU A PEŇAŽNÝCH PLATIEB

Peňažný obrat – úhrn peňažných platieb

Transferové platby - peňažné platby bez pohybu tovaru (príjmy, dôchodky, úvery, dane, poplatky, dotácie)

Realizačný peňažný obrat – realizácia HDP (predaj tovarov a služieb)

Realizačné platby – tržby podnikov

Platobné operácie (transferové a realizačné) predstavujú dynamický aspekt peňazí

Peňažná zásoba ako úhrn hotovostných a bezhotovostných peňažných prostriedkov predstavuje statický aspekt peňazí.

Peňažné operácie (platobné, transformačné, emisné) predstavujú primárnu finančnú činnosť, ktoré zároveň predstavujú objektívnu stránku financií.

Definícia financií:

Financie predstavujú sústavu peňažných operácií a reálnymi peniazmi prostredníctvom ktorých nastáva zmena peňažnej zásoby jednotlivých ekonomických subjektov.

SUBJEKTÍVNA STRÁNKA FINANCIÍ

Činnosť v procese zmeny peňažnej zásoby, ktorou sa utvárajú podmienky na úspešný priebeh primárnej finančnej činnosti predstavuje subjektívnu stránku financií.

Rozhodujúcou súčasťou subjektívnej stránky financií je sekundárna finančná činnosť.

- nevystupujú reálne peniaze, ale len účtovné, štatistické
- vyplýva z priamych finančných činnosti

Sekundárna finančná činnosť zahŕňa:

- 1) plánovanie, prognózovanie, projektovanie
- 2) evidencia primárnej finančnej činnosti (štatistika, výkazníctvo)
- 3) finančná kontrola (finančná analýza, revízia)

Ďalšou súčasťou subjektívnej stránky sú:

- finančná politika – činnosť na báze finančných nástrojov, zahŕňa rozpočtovú, daňovú, dotačnú, menovú, colnú,...

Ciele: rovnovážny vývoj NH, menová stabilita, efektívnosť, optimalizácia tvorby a rozdelenia ND,...

- finančná veda – cieľom je optimalizovať objektívnu stránku financií
- finančné právo – súbor finančných noriem
- finančná sústava – finančné orgány a inštitúcie. Riadia, organizujú a člení sa na:
 - 1) rozpočtovú
 - 2) bankovú
 - 3) poisťovaciú
 - 4) podnikovú

ČLENENIE FINANCIÍ

- podnikové financie
- verejné financie (štátny rozpočet, miestne rozpočty územných samosprávnych celkov,...)
- financie bankovníctva
- financie poisťovníctva (peňažné operácie sociálneho a zdravotného poistenia a peňažné operácie asekuračné)
- medzinárodné financie (peňažné operácie pri ktorých dochádza k zmene cudzozemskej peňažnej zásoby)
- financie obyvateľstva (peňažne príjmy a výdavky)

II. PEŇAŽNÝ OBEH A MENA

Menovou alebo peňažnou sústavou sa rozumie spôsob vydávania a obehu peňazí. Historicky poznáme tri druhy menových sústav:

- 1) metalické menové sústavy
- 2) úverové menové sústavy
- 3) papierové menové sústavy

METALICKÁ MENOVÁ SÚSTAVA

Zlatý menometalizmus
Brattonwoodska sústava

ÚVEROVÁ MENOVÁ SÚSTAVA

Úverová menová sústava je založená na obehu úverových peňazí (bankovky).

Banky boli vlastné zmenky, centrálnych bánk, ktoré slúžia ako úverové peniaze a boli voľne vymeniteľné za zlato.

SÚSTAVA PAPIEROVÝCH PEŇAZÍ

- forma štátoviek, nevymeniteľných bankoviek a neplnohodnotných mincí.

III. PEŇAŽNÁ ROVNOVÁHA A JEJ NARUŠENIE

Peňažná rovnováha je stav, kedy ponuka tovaru a služieb zodpovedá kúpyschopnému dopytu pri relatívne stabilnej úrovni cien.

Peňažná rovnováha je monetárnym prejavom ekonomickej rovnováhy.

Inflácia je prekročenie optimálneho množstva peňazí v obehu, prejavuje sa narušením peňažnej rovnováhy a tlakom na rast cien.

Neexistuje zjavná súvislosť medzi infláciou a ekonomickým rastom.

Redistribučné účinky inflácie – v prospech ŠR a dlžník, v neprospech obyvateľstva a veriteľov.

Objektívne a subjektívne príčiny inflácie.

IV. MENOVÁ POLITIKA A NÁSTROJE MENOVEJ POLITIKY

Definícia:

Menová politika je systém opatrení v oblasti meny, ktorými sa majú presadiť zábery vydavateľa a peňazí.

Základným zámerom menovej politiky býva menová rovnováha a stabilita.

Gestorom menovej politiky je centrálna emisná banka, ktorá je výlučne oprávnená vydávať peniaze do obehu.

Nezávislosť centrálnych bánk od orgánov štátneho riadenia (Feder. rezervný systém, Európska centrálna banka). Hlavnou úlohou centrálnej banky je zabezpečiť primeranosť množstva peňazí v obehu a obozretné podnikanie komerčných bánk (ochrana veriteľov).

ROZHODUJÚCE NÁSTROJE MENOVEJ POLITIKY

- 1) stanovenie základnej úrokovej sadzby
- 2) operácie na voľnom trhu (repotender, emisia pokladničných poukážok)
- 3) opatrenia v devízovej politike (intervencie, vymeniteľnosť)
- 4) limitovanie objemu poskytnutých úverov
- 5) určovanie povinných minimálnych rezerv (2%)

Stanovením základnej úrokovej sadzby (diskontnej) ovplyvňuje centrálna banka úrokovú politiku komerčných bánk (celkovú úrokovú hladinu v NH) a tým dopyt po úveroch. T.č. 14 dňové depozitá v NBS za 4,75%.

Hlavné operácie na voľnom trhu:

- sterilizačné 14 dňové repotendre s cieľom stiahnuť nadbytočnú likviditu
- emisie pokladničných poukážok so splatnosťou 84 dní s cieľom stiahnuť nadbytočnú likviditu

V. BANKOVÝ SYSTÉM, CENTRÁLNA BANKA, KOMERČNÉ BANKY

Kľúčovým problémom transformácie postsocialistickej ekonomiky je rozvinutie sektora finančného sprostredkovania (banky a kapitálový trh).

Bankový systém tvoria:

- 1) centrálna banka (NBS)
- 2) komerčné banky (18 bánk, 6 pobočiek zahraničných bánk)

Podľa inštitucionálneho oddelenia centrálnej banky od komerčných bánk rozlišujeme:

- 1) jednotupňový bankový systém (spojenie menových a komerčných funkcií)
- 2) dvojstupňový bankový systém (osobitná centrálna banka a sieť komerčných bánk)

FUNKCIA CENTRÁLNEJ BANKY (NEZISKOVÁ INŠTITÚCIA)

- výkon menovej politiky
- emisia a riadenie obeživa
- banka štátu (práva účtov ŠR)
- banka bánk (medzibankové zúčtovanie)
- devízové a kurzové operácie
- dohľad nad komerčnými bankami (k 01. 01. 2006 zriadený integrovaný dohľad nad bankami, kapitálovým trhom a poisťovňami)

HLAVNÉ FUNKCIE KOMERČNÝCH BÁNK

- prijímanie vkladov
- poskytovanie úverov
- platobný styk
- sprostredkovanie obchodu na kapitálovom trhu
- ostatné služby (pokladničná činnosť, poradenstvo,...)

ČLENENIE KOMERČNÝCH BÁNK

- 1) podľa typu (univerzálne a špecializované)
- 2) podľa vlastníctva (štátne, súkromné)
- 3) podľa pôvodu kapitálu (domáce, zahraničné)

Komerčné banky sú podnikateľské subjekty s cieľom dosahovať zisk, pričom rozsah činností je stanovený licenciou NBS.

S cieľom minimalizovať riziko podnikania komerčnej banky sú povinné dodržiavať tzv. pravidlá obozretného chovania – hospodárenia, ktorých plnenie pravidelne kontroluje Bankový dohľad NBS.

Ide napríklad o kapitálovú primeranosť klasifikáciu pohľadávok s obligatórne stanovenou tvorbou opravných položiek na ich krytie, pravidlá úverovej angažovanosti, likvidity,...

BILANCIA KOMERČNÝCH BÁNK

- pasíva predstavujú zdroje (vlastné a cudzie)
- aktíva predstavujú použitie zdrojov
- podsúvahové položky – nie sú záväzky ani pohľadávky, hlavné záruky

AKTÍVA

- 1) pokladňa
- 2) CP
- 3) pohľadávky voči bankám
- 4) pohľadávky voči klientom (úvery)
- 5) opravné položky
- 6) majetok

PASÍVA

- 1, vlastné zdroje (ZI, rezervy)
- 2, záväzky voči klientom (vklady)
- 3, záväzky voči bankám

ČLENENIE OPERÁCIÍ KOMERČNÝCH BÁNK

1. pasívne operácie
2. aktívne operácie
3. platobný styk

Pasívne operácie zabezpečujú zdroje komerčných bánk a to prostredníctvom vkladových operácií a operácií na medzibankovom trhu.

Primárne zdroje – vklady

Sekundárne zdroje – medzibankový trh

Vkladové operácie:

- vklady na požiadanie (bežný účet)
- termínované vklady
- úsporné vklady (stavebné sporenie poisťné sporenie,...)
- depozitné certifikáty (vkladové listy)
- bankové obligácie
- hypotekárne záložne listy

Medzibankový trh:

- 1) obchody medzi komerčnou bankou a centrálnou bankou
- 2) obchody medzi komerčnými bankami

Obchody medzi komerčnou bankou a NBS:

- a) refinančné
- b) sterilizačné

Obchody medzi komerčnými bankami a na medzibankovom trhu sa členia:

- a) obchody s peniazmi (denné, termínované)
- b) repo obchody (zabezpečené cennými papiermi)
- c) založené na dohode o spätnom odkúpení CP
- d) obchody so štátnymi pokladničnými poukážkami

Aktívne operácie – slúžia na využitie získaných zdrojov na rôzne aktívne obchody.

Druhy úverov (rôzne kategórie):

- podľa lehoty splatnosti (krátkodobé, strednodobé a dlhodobé)
- podľa spôsobu čerpania (KTK, revolvingový – opakovaný)
- podľa účelu poskytovania (investičný, lombardný, stavebný)
- podľa ručenia (hypotekárny)

Podmienky poskytovania úverov:

- 1) návratnosť z preukázateľných zdrojov dlžníka
- 2) zabezpečenie (ručenie)

Platobný styk

- hotovostný (bankovky a mince v Sk a cudzej mene)
- bezhotovostný (presuny prostriedkov vedených na účtoch)
 - a) vnútrobankový
 - b) medzibankový – clearingový (cez centrálnu banku)
 - korešpondenčný (nostro – loro)
- bezhotovostný prostredníctvom napr. šekov, poštových poukážok, platobných kariet,...

BANKOVÝ ÚROK:

- nákladové úroky z cudzích zdrojov
- výnosový úrok z poskytnutých úverov
- výška úrokovej miery závisí hlavne od:
 - a) menovej politiky NBS
 - b) úrokovej politiky banky
 - c) ocenenia rizika
 - d) dopytu a ponuky na peňažnom trhu

VI. FINANČNÝ TRH, PODSTATA, ČLENENIE, PRODUKTY

Finančný trh je miesto, na ktorom sa stretáva ponuka voľných finančných prostriedkov v podobe úspor a dopytu po týchto prostriedkoch, ktoré sa využívajú ako investície.

Finančný trh plní tieto funkcie:

- sústreďuje (akumuluje) dočasne voľne finančné prostriedky
- rozmiestňuje (alokuje) finančné prostriedky
- znovurozdeľuje (redistribuje) finančné prostriedky

V tomto procese dochádza prakticky k úverovému vzťahu medzi dlžníkmi a veriteľmi.

Tento vzťah môže byť:

- priamy, hovoríme o priamom financovaní
- nepriamy, hovoríme o nepriamom financovaní (do vzťahu vstupuje sprostredkovateľ)

INVESTÍCIE NA FINANČNOM TRHU

- 1) reálne investície (podnikanie, nehnuteľnosti, hnutelnosti, umelecké predmety,...)
- 2) finančné investície (peňažné vklady, dlhopisy, akcie, poistenie,...)

Finančný trh sa člení na:

- 1) peňažný – trh s krátkodobými finančnými operáciami, využívajú sa krátkodobé finančné dokumenty so splatnosťou kratšou ako 1 rok (šeky, úvery, štátne pokladničné poukážky,...)
- 2) kapitálový – trh s dlhodobými, resp. časovo neohraničenými nástrojmi (dlhopisy, akcie, úvery,...)

V širšom ponímaní z vecného, obsahového hľadiska sa finančný trh delí na:

1. úverový trh
2. trh s CP

CP – VÝZNAMNÝ NÁSTROJ FINANČNÉHO TRHU

Definícia:

CP je listina, na ktorej je uvedené právo vlastníka na úhradu pohľadávky voči tomu, kto je v CP zaviazaný.

Formy CP:

- materializovaný (v listinnej podobe)
- dematerializovaný (zaknihovaný v evidencii centrálného depozitára)

Z hľadiska prevoditeľnosti CP:

- na doručiteľa
- na rad

Z hľadiska spôsobu emisie CP:

- hromadne emitované (akcie, obligácie)
- individuálne emitované (zmenky, šeky)

Z hľadiska majetkového práva CP:

- majetkové, vyjadrujúce vlastnícky vzťah
- úverové, vyjadrujúce dlžnícky vzťah

Z hľadiska emitenta CP:

- štátne
- komunálne (územnosprávne celky, obce)
- súkromné (právnické alebo fyzické osoby)

OCEŇOVANIE CP

- 1) menovitá hodnota – suma uvedená na CP
- 2) kurz – cena za ktorú sa obchoduje na verejnom trhu
- 3) emisný kurz – suma za ktorú emitent vydáva CP

Emisia CP dvojakým spôsobom:

- 1) prostredníctvom neverejného trhu, vopred určeným investorom (nevyžaduje sa povolenie, t.č. NBS)
- 2) prostredníctvom verejného trhu, spravidla cez licencovaného obchodníka a BCPB (vyžaduje sa prospekt emitenta a súhlas NBS)

VII. VEREJNÉ FINANČIE, PODSTATA, ŠTRUKTÚRA, FUNKCIE

Do verejného sektora patria orgány a zložky štátnej moci a správy a orgány miestnej moci a správy, organizácie poskytujúce služby v školstve, zdravotníctve, kultúre,...

Zjednodušene vyjadrené, verejný sektor je prevažne všetko, čo nie je súkromné, resp. o čo súkromný sektor nejaví záujem.

Optimalizácia štruktúry a veľkosti verejného sektora.

Súhrn peňažných operácií orgánov a organizácií verejného sektora, prostredníctvom, ktorých dochádza k zníženiu peňažných zásob, označujeme ako verejné financie, členia sa na:

- 1) štátne rozpočty
- 2) miestne rozpočty
- 3) účelové fondy

Verejná vláda – správca vecí verejných. Každý stupeň verejnej vlády má vymedzený okruh pôsobenia (centrálne vláda, miestne zastupiteľstvo)

Funkcie verejných funkcií:

- 1) alokačná – finančné zabezpečenie verejných statkov
- 2) distribučná – cieľom je korigovať dôsledky nespravodlivého rozdeľovania dôchodkov v spoločnosti
- 3) stabilizačná – je doménou centrálnej vlády a jej cieľom pre zníženie nezamestnanosti

Zložky verejných financií:

Verejná vláda zabezpečuje priamo financovanie verejných potrieb prostredníctvom sústavy v rozpočtoch.

- 1) centrálny (štátny) rozpočet
- 2) rozpočty nižších vládnych úrovní
a nepriamo prostredníctvom mimorozpočtového financovania
- 3) fondy (životné prostredie,...)
- 4) verejné (verejnoprospešné) podniky

Podstata rozpočtového hospodárenia?

Rozpočtový proces?

Rozpočtové pravidlá – vymedzujú práva a povinnosti pri hospodárení s peň. prostriedkami

Rozpočtová klasifikácia – triedenie príjmov a výdavkov

Rozpočtová kapitola?

VIII. ŠTÁTNY ROZPOČET, PRÍJMY, VÝDAVKY, FIŠKÁLNA POLITIKA, ŠTÁTNA DLH

Definícia:

Štátny rozpočet (ŠR) je súhrn peňažných vzťahov a operácií štátu v procese tvorby,

Štátny rozpočet:

- je nástrojom riadenia hospodárstva
- vyjadruje vzťahy medzi štátom a podnikmi, štátom a obyvateľstvom
- predstavuje centralizovaný peňažný fond
- zabezpečuje rozdeľovanie národného dôchodku

VEREJNÉ PRÍJMY

Hlavné položky verejných príjmov predstavujú dane, poplatky a úvery.

Daňové príjmy predstavujú 80 – 90% príjmov verejných rozpočtov:

- daň z príjmu
- daň na tovary a služby
- daň z motorových vozidiel

Úvery čerpané na miestne rozvojové, sanačné a iné programy (priemyselný park, vodovod,...)

Nedaňové príjmy?

VEREJNÉ VÝDAJE

Verejné výdaje – významný nástroj fiškálnej politiky, riadenia ekonomiky a v jej rámci vymedzenia.

Výška verejných výdavkov je hodnotená vo vzťahu k HDP.

HDP obsahuje tieto výdavky: - spotreba domácností

- investície
- čistý vývoz

Z hľadiska objektívneho posúdenia výšky verejných výdavkov a tým aj príčiny ich rastu treba sledovať:

- 1) podiel verejných výdavkov na HDP v súvislosti s rastom verejného sektor
- 2) podiel vládnych výdavkov na verejné výdavky
- 3) podiel transferov na celkových verejných výdavkoch

Členenie verejných výdavkov:

- z makroekonomického hľadiska na vládne a transfery
- z ekonomického hľadiska na bežné, kapitálové, ostatné
- z hľadiska rozpočtovej skladby na návratne a nenávratné
- z funkčného hľadiska na dávky na školstvo, zdravotníctvo, obranu,...
- z funkčného stupňa verejnej správy na centrálné, regionálne a miestne

FIŠKÁLNA NEROVNOVÁHA

nerovnováha medzi príjmami a výdavkami

Formy fiškálnej nerovnováhy:

- a) rozpočtový prebytok
- b) rozpočtový schodok (deficit)
- c) štátny dlh?
- d) verejný dlh?

IX. MIESTNE FINANCIE

Pravidlá miestneho financovania vychádzajú a sú dané usporiadaním finančných vzťahov medzi jednotlivými vládnyimi úrovňami, ich kompetenciami a zodpovednosťami pri zabezpečovaní verejných potrieb.

Spravidla ide o financie tzv. strednej vládnej úrovne (regiónu) a najnižšej vládnej úrovne (municipálnej).

Finančné vzťahy medzi vládnyimi úrovňami:

- 1) založené na absolútnom presune finančných prostriedkoch (dotácie), resp. relatívnom presune finančných prostriedkov (dane)
- 2) založené na finančnom vyrovnaní spravidla medzi územnosprávnymi celkami s rozdielnou ekonomickou základňou

Hospodárenie nižších vládnych úrovni je postavené na využívaní príslušných rozpočtov. Pri zostavovaní rozpočtov nižších stupňov možno aplikovať takmer všetky základné princípy rozpočtového hospodárenia charakteristické pre fungovanie národného (štátneho) rozpočtu.

X. FINANCIE ÚČELOVÝCH FONDOV A VEREJNOPROSPEŠNÝCH ORGANIZÁCIÍ

Štátne účelové fondy – tretia zložka verejných financií.

- sú zriaďované zákonom

Dôvod vzniku – snaha financovať niektoré verejné statky a služby mimoštátneho rozpočtu a to pri rešpektovaní účelovosti a ďalej zapojiť do ich financovania aj iné neštátne zdroje.

Proces hospodárenia prostredníctvom fondov ako jedného z mimorozpočtových zdrojov nazývame fondové financovanie.

Pôsobnosť fondov je daná ich príslušnosťou k ústrednému, regionálnemu, či miestnemu orgánu verejnej správy.

Zdroje financovania štátnych úverových fondov:

- 1) Základné – príjmy z ekonomických aktivít, úroky z prostriedkov
 - výnosy z predaja produktov a služieb
 - výnimočné príjmy zo štátneho rozpočtu
- 2) Doplnkové – bankové úvery
 - pokuty a penále
 - dary

Použitie prostriedkov – rozhoduje príslušný minister na návrh rady fondov.

FINANCIE VEREJNOPROSPEŠNÝCH PODNIKOV

Verejné podniky sú verejnoprospešné, zriaďuje ich štát na rôznej úrovni verejnej správy a produkujú verejné statky pre obyvateľstvo na úhradu.

Spoločnou črtou verejných podnikov je ich finančný vzťah k niektorému rozpočtu (štátny, regionálny, municipálny).

Do skupiny verejných statkov zabezpečených na celoštátnej úrovni a financovaných zo štátneho rozpočtu patria národná obrana, súdnictvo, vysoké školy, zdravotníctvo,...

Do skupiny verejných statkov na municipálnej úrovni financovaných z miestnych rozpočtov patria napr. miestne komunikácie, základné školy, stredné školy,...

Do skupiny zmiešaných statkov aj s účasťou súkromného kapitálu – kombinované financovanie, napr. zásobovanie plynom, elektrinou, teplom, kanalizácie, MHD, pošta, telekomunikácie,...

Kategorizácia verejných podnikov:

- podľa vzťahu k rozpočtu
- podľa odvetví
- podľa služby
- podľa infraštruktúry

Verejné podniky podľa vzťahu ku štátnemu rozpočtu:

- a) verejné korporácie – majú finančnú výrobnú a obchodnú samostatnosť. Môže dostať dotáciu ŠR (dopravné a zásobovacie spoločnosti).
- b) podniky s rozpočtovým spôsobom financovania. Sú to akciové spoločnosti. Podliehajú ministerstvám.
- c) zmiešané spoločnosti – fungujú na princípe akciovej spoločnosti a dosahujú zisk.

Regulácia verejných podnikov – sa spája s pôsobením prirodzených monopolov v oblasti dopravy, zásobovania energiou.

Hlavných regulačným nástrojom sú ceny.

XI. PODNIKOVÉ FINANČIE, PREDMET, CIELE A ROMY ZÍSKAVANIA KAPRITÁLU NA PODNIKATEĽSKÚ ČINNOSŤ

Podnik – možno charakterizovať ako ekonomickú a právne samostatnú podnikateľskú jednotku.

Podnikové financie – všetky peňažné operácie pri ktorých sa podnik dostáva do peňažných vzťahov s inými podnikmi, zamestnancami a štátom.

Finančné riadenie má štyri fázy:

- 1) finančné plánovanie
- 2) finančné rozhodovanie
- 3) management finančných procesov
- 4) finančná analýza a kontrola

Základný predpoklad existencie podniku – disponovanie podnikmi (vlastnými a cudzími)-

Majetok podniku – súhrn všetkých vecí, peňazí, pohľadávok a iných majetkových hodnôt.

Statický obraz v objeme a štruktúre poskytuje súvaha.

Členenie majetku:

- 1) Neobežný
 - DN (software)
 - DH (stavby pozemky)
 - DFM (CP, pôžičky)
- 2) Obežný
 - zásoby (materiál, výroby, NV)
 - pohľadávky (odberatelia)
 - krátkodobý finančný majetok (pokladnica, ceniny, bankové účty, CP)

Členenie zdrojov:

- 1) Vlastné zdroje (ZI, fondy, nerozdelený zisk)
- 2) Cudzie zdroje (záväzky)
 - dlhodobé záväzky (z obchodného styku, vydané dlhopisy)
 - krátkodobé záväzky (z obchodného styku, voči zamestnancom, daňové záväzky,...)
 - bankové úvery

Základné interné zdroje financovania:

- 1) Zisk po zdanení, znížený o dividendy a tantiémy
Predstavuje rozdiel medzi výnosmi a nákladmi
- 2) Odpisy – peňažné opotrebenie majetku (náklady)
- 3) Rezervné fondy tvorené hlavne ako ochrana proti zisku

XII. FINANCOVANIE PODNIKU

- 1) Bežné – na bežné prevádzkové potreby (nákup materiálu, energií, mzdy,...)
Hlavným zdrojom financovania: obchodný úver, bankový úver, nevyplatené mzdy, neodvedené dane,...
- 2) Mimoriadne – alokácia zdrojov, spravidla investičná (vynakladanie zdrojov s cieľom získať úžitky v neskoršom období)

Podnikové investície možno rozdeliť na:

- a) kapitálové – predstavujú DHM
- b) nehmotné – DNM
- c) finančné – DFM (nákup CP, úložky v bankách)

Rozdelenie výsledku hospodárenia:

Riešené zákonom, konkretizované stanovami. Povinný prídelenie do zákonného rezervného fondu.

Fakultatívne prídely: výplata dividend a tantiém, neuhradená strata minulých období, zvýšenie ZI, prídely do fondov.

XIII. POISTENIE A POISŤOVNÍCTVO

Podstatou poisťovacích systémov je ochrana fyzických a právnických osôb pred nepriaznivým vplyvom neočakávaných udalostí. Všeobecne je poistenie považované za jednu z možností finančného krytia rizika.

Existujú nasledovné poisťovacie systémy:

- 1) Komerčné poistenie založené na:
 - poisťných vzťahoch v oblasti súkromných financií
 - princíp dobrovoľnosti, príp. vyplýva zo zákonat.j. komerčné poistenie je možné rozdeliť na
 - a) dobrovoľné zmluvné poistenie
 - b) povinné zmluvné poistenie (stanovuje zákon)
- 2) Poistenie v súlade sociálneho zabezpečenia, napr.:
 - zdravotné
 - nemocenské
 - dôchodkové

Nevyžaduje sa písomné uzatvorenie zmluvy pretože vyplýva zo zákona. V sústave sociálneho zabezpečenia je povinná účasť obyvateľstva.

Komerčné poistenie

Základnou črtou poistenia je prenos rizika:

Nositeľmi rizík sú hlavne: - domácnosti (jednotlivci, skupiny osôb, rodiny)
- podniky (súkromné, verejné)
- územné celky (štát, región, obec)

Poistiteľné riziko musí spĺňať tieto podmienky:

- identifikovateľnosť (právne hľadisko)
- náhodnosť (nepredvídateľnosť)
- vyčísliteľnosť (kvantifikácia)
- ekonomická únosnosť (akceptovateľnosť pre zmluvného partnera)

Podstata poistenia

Zmluvný vzťah medzi dvoma stranami, pri ktorom jedna zmluvná strana za to, že dostáva poistné je ochotná v prípade poistnej udalosti odškodniť druhú zmluvnú stranu.

Subjekty poistných vzťahov:

- 1) poisťovateľ – poisťovňa alebo zaisťovňa
- 2) poistník – fyzické alebo právnická osoba, ktorá s poisťovňou uzatvorila poistnú zmluvu. Má povinnosť platiť poistné.
- 3) poistený – fyzická alebo právnická osoba, nositeľ rizika, má nárok na poistné plnenie
- 4) poškodený – fyzická alebo právnická osoba, ktorej poistený spôsobil škodu

Klasifikácia poistenia:

- 1) Životné, napr.:
 - pre prípad smrti, dožitia
 - dôchodkové
 - kapitalizačné
- 2) Neživotné, napr.:
 - úraz
 - choroba
 - zodpovednosť za škodu dopravným prostriedkom
 - živelné škody na majetku
 - úvery

Základné rozdiely medzi životným a neživotným poistením:

- 1) životné, spravila dlhodobé, možná výpoveď len zo strany klienta
- 2) neživotné, spravila na 1 rok a výpoveď v zmysle občianskeho zákonníka
- 3) výška poistného pri neživotnom na základe hodnoty majetku v čase uzatvorenia zmluvy, životné rad kritérií (vek, zdravotný stav,...)

Subjekty poistného trhu:

- poisťovne a zaisťovne (licencie)
- sprostredkovatelia
- štátny dohľad (NBS)

Zaistenie – je systém ekonomických vzťahov v ktorých poisťovateľ preberajúci poistné riziká odovzdáva časť z nich podľa dohodnutých podmienok zaisťovateľovi.

Poistovateľ prenáša na zaisťovateľa časť rizík, ktoré presahujú jeho finančné schopnosti a ktoré by naručili rovnováhu jeho poistného kmeňa.

XIV. ZDRAVOTNÉ POISTENIE A SOCIÁLNE ZABEZPEČENIE

Definícia:

Sústava sociálneho zabezpečenia je súbor právnych, finančných a organizačných nástrojov a opatrení, ktorých cieľom je kompenzovať nepriaznivé finančné a sociálne dôsledky rôznych životných udalostí a okolností ohrozujúcich uznané sociálne práva, alebo takýmto živelným situáciám predchádzať.

Systémy sociálneho zabezpečenia obsahujú nasledovné subsystemy:

- sociálne poistenie (zdravotné, nemocenské, dôchodkové)
- sociálnu pomoc (dávkou v sociálnej a hmotnej núdzi)
- štátna podpora (napr. pri narodení dieťaťa)

Kľúčovým problémom sociálneho zabezpečenia je financovanie.

Dva základné modely:

- 1) Financovaním prostredníctvom daní (hlavne zdroj ŠR, doplnkový zamestnávateľa a poistenci)
- 2) Financovanie prostredníctvom platieb poistného (hlavný zdroj príspevky zamestnancov a zamestnávateľov)

Najdôležitejšou súčasťou sociálneho zabezpečenia je povinné zdravotné poistenie a sociálne poistenie.

ZDRAVOTNÉ POISTENIE (ZP)

ZP je legislatívne stanovené ako povinné poistenie. Zákon ukladá povinnosť byť poistený a stanovuje podmienky poistenia.

ZP sa zabezpečuje vo dvoch formách:

- zákonné povinné poistenie (verejné)
- súkromné poistenie, dobrovoľné na základe individuálneho zmluvného vzťahu

ZP zabezpečujú špecializované verejnoprávne finančné inštitúcie – zdravotné poisťovne uplatňujú nasledovné princípy:

- princíp solidarity (80% nákladov kryje 20% poistencov)
- princíp rovnosti (zákonom stanovenú zdravotnú starostlivosť poskytujú bez rozdielu v sociálnom postavení)

NEMOCENSKÉ POISTENIE (NP)

NP plní úlohu poistenia pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku presne stanovených sociálnych udalostí.

NP je povinné pre zákonom stanovených poistencov.

Existujú tri skupiny poistencov:

- zamestnanci
- povinne poistené samostatne zárobkovo činné osoby
- dobrovoľne poistené osoby

Základnou podmienkou nároku na nemocenské dávky je predloženie lekárskeho potvrdenia o pracovnej neschopnosti.

DÔCHODKOVÉ POISTENIE (DP)

Na základe DP sú poskytované peňažné dávky, ktoré majú nahradit' stratu príjmu zo zárobkovej činnosti, spôsobenú takými sociálnymi udalosťami, akými sú staroba, nespôsobilosť na prácu, strata živiteľa.

DP je povinným zákonným poistením.

Tri piliere DP:

- 1) priebežný systém dôchodkového zabezpečenia
- 2) kapitalizačný (dôchodkové sporenia na individuálnych účtoch na princípe zásluhovosti)
- 3) doplnkový dôchodkový systém sporenia (dobrovoľné)

XV. MEDZINÁRODNÉ FINANCIE, MENOVÉ KURZY A DEVÍZOVÝ TRH, MMF, SB, EURÓPSKA MENOVÁ ÚNIA

Medzinárodné financie predstavujú súhrn vonkajších peňažných operácií štátov a peňažných operácií medzi medzinárodnými inštitúciami.

Peňažné operácie vznikajú z rozličných foriem medzinárodnej deľby práce a medzinárodnej spolupráce.

Rozhodujúce peňažné operácie sa uskutočňujú v súvislosti s medzinárodným obchodom, medzinárodným pohybom kapitálu a peňazí.

Všetky peňažné operácie medzi devízovými tuzemcami a cudzozemcami sa sledujú v platobnej bilancii štátu (rôzne podľa metodiky MMF).

Platobná bilancia sa zostavuje ako tzv. ekonomická platobná bilancia, ktorá zachytáva všetky transakcie (nielen peňažne – napr. obchodný úver) a obsahuje hlavne:

- export tovaru a služieb
- export a inport kapitálu
- zníženie alebo zvýšenie devízových rezerv

Platobná bilancia má dôležitú úlohu pri hodnotení rovnováhy hmotných devízových a národno menových tokov štátu voči zahraničiu a je prísne sledovaná MMF.

MENOVÉ KURZY A DEVÍZOVÝ TRH

Ceny zahraničných mien vyjadrené množstvom iných mien sa nazývajú menové kurzy (pri bezhotovostných operáciách – devízové kurzy, pri hotovostných – valutové kurzy).

Menové kurzy spájajú vnútornú ekonomiku s vonkajším svetom na základe hodnotových vzťahov.

Menové kurzy možno uvádzať dvoma spôsobmi, formou:

- 1) priameho kurzového záznamu – vyjadruje cenu zahraničných menových jednotiek v domácej mene
- 2) nepriameho kurzového záznamu – vyjadruje cenu domácej menovej jednotky v zahraničných menách

Menový kurz u externe vymeniteľnej meny sa tvorí na medzinárodných i domácich trhoch, kde sa utvára na základe dopytu a ponuky po danej mene.

MEDZINÁRODNÝ MENOVÝ FOND (MMF)

Vznik MMF primárne vyvolala potreba zabezpečiť fungovanie medzinárodného finančného systému a mobilizácia svetového hospodárstva.

MMF je špecializovanou organizáciou OSN.

MMF plní dve základné funkcie:

- 1) Funkcia dozorná a konzultačná – je spojená s dozorom nad fungovaním medzinárodného menového systému a poskytovaním konzultácií o medzinárodných menových otázkach.
- 2) Finančná funkcia – MMF je zodpovedný za fungovanie medzinárodného menového platobného systému (medzinárodnej likvidite)

Z členstva m MMF vyplývajú štátu práva, výhody ale aj povinnosti.

Medzi hlavné práva patrí právo čerpať finančné zdroje pre tie štáty, ktoré sa rozhodli realizovať rozvojové a adaptačné programy.

Medzi hlavné povinnosti patrí nepoužívať diskriminačné opatrenia pri medzinárodných platbách v oblasti kurzov, usilovať o vymeniteľnosť vlastnej meny pri bežných platbách,...

SVETOVÁ BANKA (SB)

SB plní tieto úlohy:

- poskytuje úvery na rozvojové investície
- podporuje súkromnú zahraničnú investičnú činnosť zárukami alebo účasťami na pôžičkách
- podporuje vyrovnaný rast medzinárodného obchodu

SB je predovšetkým rozvojová organizácia zaoberajúca sa hlavne financovaním rozvojových projektov a programov. Tým sa líši od MMF, ktorého hlavnou úlohou je podpora a udržanie medzinárodného menového systému.

EURÓPSKA BANKA PRE OBNOVU A ROZVOJ (EBOR)

Hlavná činnosť:

- dočasne kapitálové investície
- účasť na finančných projektoch

EURÓPSKA MENOVÁ ÚNIA (EMU)

Základné požiadavky MÚ:

- a) úplná a neodvolateľná konvertibilita mien
- b) úplná liberalizácia kapitálových transakcií a plná integrácia bankovníctva a finančných trhov
- c) zrušenie fluktuálnych pásiem devízových kurzov a neodvolateľné fixovanie devízových
- d) zavedenie jednotnej meny a jednotnej menovej politiky

Všetky členské štáty EU sú povinné po splnení konvergenčných kritérií prejsť na jednotnú menu. V súčasnosti je 12 krajín s jednotnou menou euro.

Konvergenčné kritéria EMÚ (tzv. Maastrichtské kritéria) sú:

- 1) inflácia môže byť maximálne o 1,5% vyššia ako je priemer inflácie 3 krajín s najnižšou infláciou
- 2) dlhodobé úrokové sadzby nemajú byť vyššie ako 2% než je priemer sadzieb v 3 krajinách s najnižšou sadzbou
- 3) žiadna devalvácia v posledných dvoch rokoch pred vstupom do EMU
- 4) deficit verejných rozpočtov nemá byť vyšší než 3% HDP
- 5) celkový štátny dlh nemá prevyšovať 60% HDP

Po vstupe do EMU jednotlivé účastnícke štáty sa vzdajú svojej menovej suverenity. Zodpovednosť za jednotnú menovú politiku bude zverená Európskemu systému centrálnych bánk štátov EU (ESCB). Ten sa skladá z ECB a národných centrálnych bánk štátov EU.

STAV PRÍPRAVY ZAVEDENIA EURA V SR

Slovensko je členom Hospodárskej a menovej únie od dátumu vstupu do EU.

Hlavnou potenciou výhodou zavedenia eura je zrýchlenie hospodárskeho rastu o cca 7% ročne, ďalej odstránenie kurzového rizika, cenová transparentnosť,...

Predpokladaný termín 01. 01. 2009.

Pred zavedením SR musí byť 2 roky v európskom mechanizme výmenných kurzov ERMII. Počas tejto doby musí SR preukázať, že jej kurz voči euru je dostatočne stabilný (+- 15% fluktučné pásmo).

Slovenská koruna vstúpila do ERM II 28. 11. 2005, pričom SKK sa obchodovala s minimálom (1 – 4% f) odchýlka od centrálnej parity (38, 4550Sk).

www.euroekonom.sk

LITERATÚRA:

Beňová a kolektív – Financie a mena

Hlavatý, Hlavatá – Peniaze a bankovníctvo

Borzová, Medved' a kolektív – Úvod do teórie a meny